

8. MJERENJE I PROCJENJIVANJE UDALJENOSTI NA ZEMLJIŠTU

Često u prirodi neke vrijednosti nećemo imati čime izmjeriti. U tim slučajevima ćemo se morati snalaziti. Da bi se lakše snašli, odnosno točnije odredili neke vrijednosti, naučit ćemo neke načine približnih više-manje točnih mjerenja i procjenjivanja.

8.1. ODREĐIVANJE UDALJENOSTI OD OKA

8.1.1. Određivanje udaljenosti uspoređivanjem s nekom poznatom dužinom

Princip kod ove metode je da se pokuša na nekom poznatom terenu zapamtiti neke poznate širine, dužine i visine. Zatim na nekom nepoznatom terenu zamislimo koliko bi zapamćenih širina, dužina ili visina bilo potrebno za približno određivanje udaljenosti. Neke poznate vrijednosti koje možemo koristiti su: dužina nogometnog igrališta oko 100 m; širina gola oko 7 m; visina gola oko 2,4 m; visina telefonskog stupa oko 6 m, etaža kuće oko 3 m, vrata na kući oko 2 m itd.

8.1.2. Određivanje udaljenosti prema stupnju vidljivosti promatranog objekta

Princip kod ove metode je taj da što je bliže neki objekt vidi se više detalja, a što je dalje detalja je sve manje. Kod ove metode odstupanja su još i veća kada se uzmu u obzir i vremenske prilike. Približne udaljenosti na kojoj se neki objekt još uvijek vidi mogu se uzeti po slijedećim primjerima: usamljena kuća srednje veličine do 5 km; prozor na kući do 4 km; dimnjak na kući do 3 km; usamljena stabla i čovjek koji stoji do 2 km; deblo stabla i telefonski stup do 1 km; pokreti nogu čovjeka u hodu do 700 m; okviri prozora, kolci ograde i slično do 500 m; crijep na krovu kuće, boja i dijelovi odjeće do 250 m; žica na ogradi, lišće na stablu, dugmad i slične pojedinosti na odjeći do 150 m; lice i prsti na ruci do 100 m; oči, nos, uši, čelo, obrazi, obrve, brada, brkovi, usne čovjeka do 50 m; bjeloočnica, trepavice i bore na licu čovjeka do 20 m itd.

8.2. ODREĐIVANJE UDALJENOSTI SLUHOM

8.2.1. Određivanje udaljenosti temeljem brzine zvuka

Udaljenost se može približno odrediti i prema osobitosti zvuka koji dolazi iz raznih smjerova i izvora. Radi toga je potrebno odrediti izvor zvuka i znati otprilike s koje je udaljenosti došao do nas. Kod prosječnog sluha i u normalnim uvjetima zvuk se može čuti i do slijedećih srednjih udaljenosti: tihi razgovor, pad, doskok oko 100-200 m; ravnomjerni udarci pri zabijanju kolaca u zemlju oko 300 m; zvuk ručne pile ili udarci sjekire kad se siječe drvo oko 400 m; šum, buka, tresak grana ili udarac kad padne stablo oko 800 m; udarci krampa, poluge ili lopate o kamen ili međusobno oko 1 km; zvuk motora većeg bagera oko 2 km; zvuk sirene automobila oko 3-4 km itd.

8.2.2. Određivanje udaljenosti temeljem brzine svjetlosti

Brzina svjetlosti je oko 300 000 km/s, što je na udaljenosti od nekoliko km vremenski jako malo, pa se ne uzima u obzir. S obzirom da je brzina zvuka oko 330 m/s, što znači da za 3 sekunde zvuk prođe 1 km. Iz toga možemo dobiti da je omjer 1:3. To znači da je:

$$D \text{ (km)} = \frac{s}{3}$$

D = daljina u kilometrima
s = broj sekundi

Ovu metodu možemo koristiti npr. kod grmljavine. Kada vidimo bljesak počinjemo brojiti sekunde do vremena kada čujemo zvuk groma. Broj sekundi koje smo izbrojili podijelimo sa 3 i dobili smo približnu udaljenosti u kilometrima.

8.3. ODREĐIVANJE UDALJENOSTI TEMELJEM DUŽINSKIH I KUTNIH VELIČINA PROMATRANOG OBJEKTA

8.3.1. Određivanje udaljenosti ravnalom s milimetarskom podjelom

Kod ove metode trebamo znati približnu dimenziju objekta do kojeg mjerimo udaljenosti. Kao primjer uzet ćemo visinu telefonskog stupa koja je oko 6 m. Ravnalo udaljimo od oka na 50 cm, te izmjerimo koliko mm iznosi projekcija stupa. Za primjer smo uzeli da je izmjereno 20 mm. Zatim te vrijednosti uvrstimo u formulu.

$$D \text{ (m)} = \frac{L \text{ (m)}}{X} \times 500$$

D = udaljenost u metrima

L = poznata dimenzija promatranog objekta
(visina, širina ili dužina) u metrima

X = broj milimetara koje smo izmjerili na ravnalu
500 = konstanta u formuli (odnosi se na udaljenost od oka koja je 500 mm)

$$D \text{ (m)} = \frac{6}{20} \times 500 = 150 \text{ m}$$

Udaljenost koju smo izmjerili za primjer iznosi 150 m.

Ovaj način možemo koristiti i kod kompasa koji imaju milimetarsku podjelu na svom tijelu. Kompas M-53 je ima. Kod njega možemo na uzici zavezati čvor na 50 cm tako da ne moramo svaki puta ponovo određivati udaljenost od oka.

8.3.2. Određivanje udaljenosti mjerenjem kuta (u tisućitima) promatranog objekta kompasom M-53 S

Tisućiti je kut pod kojim vidimo predmet visine ili širine 1m na udaljenosti od 1 km. Stoga, ako znamo visinu predmeta i kut u tisućitima, možemo odrediti njegovu udaljenost. Ova metoda se može koristiti ako imamo nešto čime možemo mjeriti tisućite kao što je kompas M-53 ili dalekozor. I kod ove metode moramo znati približnu dimenziju promatranog objekta. Kod kompasa M-53 podjela u tisućitima se nalazi na poklopcu kompasa i mora biti udaljena od oka 25 cm.

Kod dalekozora se vrijednost u tisućitima očitava na končanici dalekozora.

U ovom zadatku na primjer ćemo uzeti da je visina kata kuće oko 3 m. Izmjerimo koliko to iznosi u tisućitima i te vrijednosti uvrstimo u formulu (za primjer smo izmjerili 0-60).

$$D \text{ (m)} = \frac{L \text{ (m)}}{t} \times 1000$$

D = udaljenost u metrima

L = poznata dimenzija promatranog objekta (visina, širina i dužina) u metrima

t = broj tisućitih izmjerenih kompasom ili dalekozorom

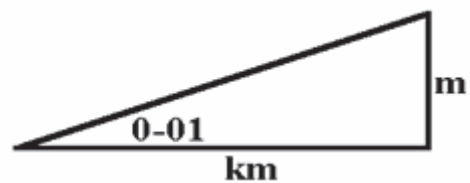
$$D \text{ (m)} = \frac{3}{0-60} \times 1000 = 50 \text{ m}$$

1000 = to je konstanta u formuli (odnosi se na mjerenje u tisućitima)

Udaljenost koju smo uzeli za primjer iznosi 50 m.

Savjet za obradu teme:

Prvo objasnimo što je to tisućiti crtajući trokut koji to pokazuje. Zatim im objasnimo da ako znamo tisućite i visinu u metrima, možemo odrediti udaljenosti u kilometrima. Na uzici kompasa M-53 zavežemo čvor na udaljenosti od 25 cm. Pokazujemo im na poklopcu kompasa podjelu u tisućitima za mjerenje okomitih kutova. Podižemo kompas u visini očiju i izmjerimo neki objekt za koji znamo visinu. Vrijednosti uvrstimo u formulu objašnjavajući što je koja vrijednost, te izračunamo udaljenost. Provjerimo da li su tečajci shvatili postupak, a ako nisu ponovimo ga.

Kad svi učenici shvate princip rada ovom metodom, zadajemo im nekoliko primjera da sami izmjere i izračunaju udaljenosti kompasom. Kad to svi dobro urade, pokažemo im princip mjerenja kuta u tisućitima dalekozorom. Skiciramo ima crtež kako se vidi kroz dalekozor i kako se očitava na končanici vrijednost u tisućitima. Napominjemo im da je razlika samo s čime mjerimo, a da se izračunava na isti način. Ako imamo dalekozor, pokažemo im praktično kako se to radi, a zatim zadamo tečajcima da svaki izmjeri neke vrijednosti u tisućitima (izračun nije potreban jer su ga radili kod mjerenja s kompasom). Kad su svi shvatili ovu metodu, prelazimo na drugu.

8.3.3. Određivanje udaljenosti mjerenjem kuta (u tisućitima) promatranog objekta priručnim sredstvima

Princip je isti kao i mjerenje s dalekozorom i kompasom samo što ovdje koristimo priručna sredstva. Kod priručnih sredstava moramo znati koliko iznose neke vrijednosti. Tako debljina obične olovke na daljini 50 cm od oka iznosi 0-18. Kutija šibica iznosi duljina 1-20, širina 0-80, visina 0-40. Za debljinu prstiju, šake, zgloba prstiju, dlana i slično moramo svaki za sebe izmjeriti i znati. U pravilu vrijedi da je za i mm neke dimenzije protuvrijednost 2 tisućita (1 mm = 0-02). Tako ako imamo neki predmet, primjerice kalkulator, koji je širok 50 mm, dug 100 mm i visok 5 mm, njegova vrijednost u tisućitima se dupla, pa širina iznosi 1-00, dužina 2-00 i visina 0-10. Te vrijednosti se dalje koriste kao i kad smo tisućite mjerili kompasom ili dalekozorom.